

Заборављена имена улица

Пре нешто више од пола деценије, српски политичари вероватно нису могли ни да сањају да ће Русија бити „стуб носач српске спољне политике“ и „стратешки српски партнер са којим се безусловно морају градити најтешњи могући односи“. Како би се иначе тадашњем Министру просвете могло догодити да јавно позове професоре и наставнике руског језика да се „преквалификују на енглески“, а тада најпознатијем експерту за економска питања да изјави како Југославија „нема обавезу“ да враћа дугове Русији? А када су београдске власти са београдских улица скинуле имена истакнутих руских официра и савезничких команданата, ни на памет им није падало да ће њихови наследници због њихове претеране ревности према „црвенима“ једног дана пред неким морати да – црвене.

Да се подсетимо, београдска Улица маршала Толбухина преименована је у Макензијеву. Човек под чијом су командом од фашиста ослобођени Крим и Севастопољ, Румунија, Бугарска, Србија, Београд, Будимпешта и Беч, иначе од '47. године наш почасни суграђанин, процењен је као мање значајан по историју града и његове становнике од чиновника британске амбасаде Макензија, мешетара некретнинама и претече данашњих културних лустратора Србије. Градским властима није сметало што су комунисти улице подарили америчким председницима Вашингтону, Рузвелту и Кенедију, али су похитале да обришу сећање на генерала Владимира Жданова, човека који не само да је на јуриш ослободио Београд (без употребе тешких артиљеријских средстава и бомбардовања), него је ту и погинуо срушивши се са авионом на Авалу, двадесетак година касније. Са листе великих Руса на београдским улицама избрисан је и не толико познати Фјодор Махин, белогардејац и избеглица који се придружио партизанима '41, али који је као добровољац учествовао у пробијању још Солунског фронта, тако вишеструко задуживши земљу која му није била отаџбина.

Шта оно беше ослобођене?

Једноставно, нисмо мислили да ће нам требати ишта руско, а понајмање сећање на њихове војнике који су крв просипали на нашој земљи, ратујући против наших непријатеља. Није нам био потребан ни њихов језик, ни култура, нити смо били заинтересовани за инвестиције њихових фирми у земљу. „Русија и Кина“ била је подругљива синтагма којом се исмевао „стари режим“ Милошевића, а означавала је земље непоправљиво заостале и, веровало се, заувек овисне од америчког капитала. Наравно, наше власти никада нису биле познате по нарочитој далековидости, али јесу по исхитреним и тупавим потезима којих су се после стидели. А време за свођење рачуна се, изгледа, приближило. Да би физички опстала као држава у „Југоисточној Европи“, а сада и да би изнела живу главу из економске кризе која ју је захватила, Србија је након низа година постала потпуно зависна од Русије и њених политичких и економских ресурса. Руски вето водио је руском гасу, руски гас водио је руском капиталу, руски капитал руским позајмицама, а руске позајмице, ако је веровати руском амбасадору, доводе нам у земљу и руског председника.

Да ли ће се Дмитриј Медведев, иначе у Србији свакако најомиљенији од свих глава светских држава (не рачунајући једино његовог колегу и сарадника – Владимира Путина), појавити у српској престоници, било је веома неизвесно, будући да су политичке снаге које се данас са сигурношћу могу означити као „ретроградне“ и „демони прошлости“, настојале на сваки начин покварити односе са руском државом, народом и, пре свега, капиталом. Да би се председник Медведев појавио у Србији, био је потребан повод који премашује углед и ауторитет тренутних српских власти, и он је брзо пронађен у јубилеју који нико у јавности није поменуо пре вести о његовом доласку – наиме у шездесет-петогодишњици Ослобођења Београда.

Ко се тога сећа, Београд је, након зверског немачког бомбардовања '41. године, стављен под окупациону управу немачке војске која је, заједно са колаборационистичком локалном милицијом у њему четири године успостављала свој Нови светски поредак. Нажалост, поредак се није примио, и Немци су, заједно са својим највећим сатрапима, дефинитивно најурени из града 20. октобра 1944. године, када су град ослободиле здружене снаге Народноослободилачке војске Југославије и совјетске Црвене армије. Међутим, еуфорија, усхићење и сузе радоснице ослобођених грађана, цвеће за ослободиоце и свеће захвалности испред цркве Светог Марка тог 20. октобра, у последње време као да су заборављене. „Ослобођење Београда“ постао је синоним за „почетак комунистичког терора“, а српска јавност је у последње време превише заузета борбом за помиловање сарадника окупатора попут Милана Недића (један од првих Срба који су научили шта значи „помирити се са реалношћу“) или Жанке Стокић (за коју је установљено да јој је бесправно одузето грађанско достојанство, будући да се наступање на немачком пропагандном радију не рачуна као колаборационизам), да би имала времена да негује сећање на оне који су животе положили да би Београд данас

био слободан град. Врхунац ове кампање заборавља догодио се пре неколико година, када је 20. октобар званично скинут са списка градских празника и замењен априлском фештом „Дани Београда“, која ослобођење од фашиста ставља у други план у односу на једно папско писмо из IX века, истина „појачано“ историјски заиста значајном предајом кључева Тврђаве кнезу Михаилу Обреновићу.

Било како било, руски председник долази да узме учешћа у догађају који није требало да се догоди, у славу људи које није требало славити. Међутим, будући да у последње време српским среброљубивим властима рубље шуште лепше (и чешће) него долари, а милијарду *евра* не мора нужно доћи из *Европе*, ништа од наведеног не представља проблем који се не може решити. Једино што је пред градским властима приличан посао. До октобра се морају извући из нафталина заставе, ордење и плакете, медијски рехабилитовати преживели припадници „црвене банде“, док ће се од размаханих „исправљача историјских неправди“ морати затражити да мало стану на лопту. Јер, без обзира на праведну ревизију тековина „класне борбе“ и „социјалистичке револуције“, која је, уосталом, спроведена и у Русији – рехабилитациони полет не сме се преносити са приказаних „кулака“, „буржуја“ и „монархиста“ на сараднике окупатора. Истовремено, крајње је време да се и југословенски комунисти почну рехабилитовати, утолико пре што заставе које ће се 20. октобра изнети на поклоњење Медведеву, Тадићу и свити, ипак, неће и не могу бити заставе Југословенске војске у отаџбини.

Рат у Грузији и руски повратак на велику сцену

Како је већ речено, српске власти су све, само не авангардне. Иако више него добри односи Србије са Русијом иритирају политичке делатнике блиске идеолошким центрима у Бриселу и Вашингтону, који у Русији виде „претњу по демократију“ која „живи у Хладном рату/XIX веку“, тешко да они представљају неку самосталну и самобитну српску политику. Заправо, све земље у региону утркују се у успостављању што бољих односа са Русијом, која не представља само водећу енергетску силу Европе, него и веома истакнутог кредитора и глобалног финансијера, чије се присуство све више осети у далеко развијенијим западним земљама, а о чију се подршку све више ослања и некада неприкосновени ММФ. Руске паре позајмљују сви, као што „Јужни ток“ не пролази само кроз Србију. Ослободивши се идеолошког баласта светске револуције, као и неиздрживе улоге заштитника света од америчке империјалистичке хегемоније (до које је, сада знамо, након распада СССР дошло баш онако како су совјетски пропагандисти и упозоравали да ће доћи), Русија се окренула своји проблемима и почела, миц по миц, да их решава. За само десет година, она је тако дошла од анархије под делимичном контролом од народа потпуно отуђених олигарха, до једне од најперспективнијих светских економија са крајње стабилним политичким системом, државе која има своје легитимне политичке интересе и чије је право да их брани општепризнато.

Руски повратак у крупни план (*grand scheme*) светске политике може се симболички лоцирати у више догађаја. По једнима је то знаменити „Минхенски говор“ Владимира Путина 10. фебруара 2007. године, који је прогласио борбу против униполаризма за једно од главних стремљења руске политике, по другима је то симболично спуштање заставе на дно Северног леденог океана, чиме је Русија себи, у најбољем империјалном стилу, припојила огромну акваторију, по свој прилици богату нафтом и ресурсима. Али свакако најупечатљивији показатељ одређитости самосталне руске политике представља кратки руско-грузијски рат, чија се прва годишњица ових дана на различите начине обележава широм света. Тек са Грузијском кризом Русија је дефинитивно спустила шаку на сто и обзнанила до које мере је спремна да штити своје националне интересе у тзв. „ближем заграничју“.

Већина коментатора се још тада, непосредно након окончања бојних дејстава у Грузији, сложила да је деловање грузијске војске било „исхитрено“ и „непромишљено“. Свима који нису острашћени борци за очување пламена грузијске демократије под налетима северног ветра из ратоборне Русије, јасно је данас да је у питању био прилично очајнички покушај тада већ изузетно непопуларног (и прилично ауторитарног) режима Михаила Сакашвилија да добије политичке поене у земљи „успостављањем јединственог уставног поретка на пуном територијалном капацитету Грузије“. Идеја грузијских стратега била је да се муњевитом акцијом, започетом када су очи целе планете биле приковане за величанствено отварање Олимпијских игара у Пекингу, прегази престоница Јужне Осетије Цхинвал, неутралишу руски миротворци на овој територији и, пре него што руске трупе успеју реаговати, затвори Рокски тунел, једина веза Јужне Осетије са севером и руским појачањима. Наравно да је и тако развој догађаја ишао само на руку Американцима, јер је било очигледно да Грузија ни на који начин не би могла задржати стечено под нападима руске авијације, као што би била отворена за контраудар са стране снажније и многољудније Абхазије, али би у случају испуњења замишљеног сценарија Русија могла бити увучена у дужи и крвавији сукоб, па би самим тим значајно био урушен њен реноме на међународној сцени, на начин на који се то догодило Американцима са бомбардовањем Југославије.

Испоставило се, међутим, да је руска бојна готовост далеко боља од очекиване, а да руска војска није ни налик тромом, дезорганизованом и шепртљастом диву који је онолико брљао током Првог чеченског рата. Руске десантне трупе одмах су прихрлиле у помоћ својим миротворцима и за дан су грузијске снаге у потпуности истеране из Цхинвала. Наставила се озлоглашена „операција изнуђивања мира“, како ју је назвао председник Медведев, која је за свега неколико дана у потпуности уништила све војне капацитете Грузије, укључујући и добар део накупљеног америчког наоружања, на које је Сакашвили од доласка на власт трошио значајан проценат државне касе. Из тактичких потреба заузето је и од грузијских снага очишћено неколико значајних

градова у земљи, а руске трупе зауставиле су се на мање од сто километара од Тбилисија, да би се затим повукле на границе отцепљених република, чију је независност Русија ускоро признала.

Залози нове мултиполарности

Удар Грузијског рата на Међународну заједницу био је многострук. Пре свега, маестрално је надиграна медијска машинерија која је тако беспрекорно манипулисала светском јавношћу током, рецимо, ратова у Хрватској, Босни или Чеченији. Управо је светска мрежа „независних медија“ та која се показала „тромим дивом“, будући да је „олимпијска офанзива“ Грузије, изгледа, једино њу затекла на спавању, док су се операције руске војске показале толико муњевитим и ефикасним, да једноставно није било времена за „подгревање“ светске јавности за било који облик антируског деловања. Истовремено, руски медији успели су да пробију медијску блокаду вешто координисаним јавним наступима својих политичара и процурелим „ексклузивним снимцима са лица места“, којима стране агенције, увек жедне крви, нису могле да одоле, али које су већ у року од неколико дана довеле у питање „званичну верзију“ догађаја, по којој су руски миротворци из чиста мира прешли на грузијску страну и почели масакр који су тек „оштре осуде“ међународне заједнице успеле да окончају. Док су током деведесетих холивудски сценарији могли да стварају реалност, што је кулминирало Косовским ратом као „епском борбом за опстанак више од милион невиних албанских цивила“, Грузијска криза означила је почетак краја „холивудске ере“ светског ратовања, ставивши званична саопштења Стејт Департмента на њихово заслужено место – у сценарије лаких акционих филмова у славу „америчког начина“. Најаве холивудског режисера Ренија Харлина о снимању „озбиљног филма“ о рату у Грузији, која је неке изнервирала, а неке насмејала, у ствари представља управо једину природну реакцију америчке јавности на грузијски сценарио, будући да је искључиво упеглани црно-бели свет *Последњег акционог јунака* (1993.) способан да „свари“ поделу улога коју су продуценти грузијског рата наменили својим „играчима“.

На далеко суштинскијем пољу, Грузијска криза, намерена да уздрма спољнополитичке позиције Русије, само је допринела подизању њиховог реномеа државе са којом се „није шалити“ на међународном плану. Истовремено, Руси су успели да се покажу као ефикасан и одлучан фактор решавања ратних криза у региону на начин на који то Американцима у последње време никако не полази за руком, па су самим тим добили на цени као евентуални партнери. Признање Абхазије и Јужне Осетије доказ је да је Русија спремна да се озбиљно замери својим „западним партнерима“ како би подржала своје савезнике, без обзира колико мали и безначајни били. Али свакако најважнији међународни аспект кризе представља дефинитивно озваничавање „Косовског преседана“, који је до руског парчања Грузије унеколико стајао само као хипотетичка бабарога којом су Срби и Руси страшили чланице УН са отвореним територијалним споровима, али који је колико-толико убедљиво поништавала тврдња САД да је „Косово јединствен случај“. Након јужноосетијског сукоба, Косово је званично престало да буде овај „јединствен случај“ и званично постало „први у низу случаја“ насилног парчања

суверених држава у међународно признатим границама, променивши статус српских аргумената од хипотетичких сценарија до емпиријске реалности.

Ко је још веровао да међународне правне норме имају неког ауторитета на светској политичкој сцени, након руске интервенције у Грузији могао је видети да тај ауторитет проистиче само и искључиво из спремности појединих држава да у њега уложи властиту војну и политичку силу. До сада је америчка самовоља себе са лакоћом стављала изван (и изнад) међународних закона, док су њени инструменти војне и економске присиле гарантовали да се нико други не усуди на сличне кораке. Америчка удобна позиција арбитра у међународним односима, која им је гарантовала могућност да међународне правне норме изигравају кад год им се прохте, а да и даље одржавају привид постојања поретка и добро уходане, цивилизоване и законите структуре односа у свету, распршила се дефинитивно након Јужне Осетије. Сенка некадашњег међународног поретка развејала се као колатерална штета успостављања новог мултилатерализма. Наравно, само острашћени борци за неолибералистички схваћене слободно тржиште и људска права могу оптуживати Русију за „подривање међународног поретка“. Међународни поредак су сахраниле САД, ако не раније, а онда свакако признањем албанског независног Косова. Русија је са Грузијским ратом само сахранила илузију да међународни поредак постоји.

Како се на руском каже *ctrl-alt-delete*?

Озваничен је мултилатерализам самовоља, сукоб националних интереса из кога, евентуално, након новог дељења карата, може кроз дијалог изаћи некакав нови систем међународних односа. То је, наравно, бескрајно сложеније од простог притискања дугмета за „ресетовање“ на рачунару. „Ресетовање“ представља нервозну реакцију човека који је свој рачунар преоптеретио својим неумереним захтевима и довео га до тачке када ништа више не функционише, да би га, затим, насилно искључио, обрисавши све грешке које је начинио, само да би могао да почне испочетка. „Ресетовање“ односа САД и Русије, које је са толико еуфорије најавио Барак Обама, представља пуну жељу Американаца да се Русија врати у онај положај у коме је примала наређења и повиновала се уценама са запада. Међутим, грешке којима су САД оптеретиле светски систем међународних односа не могу се обрисати притиском на дугме *delete*, а пољуљано поверење у политичке (а за њима и економске и финансијске) институције САД не може се вратити чаробним штапићем, као што се Русија не може снагом маште претворити у тупавог и спетљаног полу-зликовца, у чијој су улози толико волели да је гледају током деведесетих.

Да су ствари битно другачије него пре десет година, да су на столу нове карте, а у игри нови улози, постало је јасно, изгледа, чак и нашим спорим и непроницљивим властима. Далеко од тога да су они досетљиви или храбри, па покушавају да стекну добре позиције у новој прерасподели снага, удаљавајући се од непринципијелног тапшања по

рамену Брисела или полу-јавне окупаторске политике САД. Будући политичком елитом Србије, земље која се увек налазила у епицентрима глобалних историјских земљотреса, они су се просто затекли у ситуацији у којој не могу земљу сачувати у једном комаду без руске подршке, не могу привреду одржавати у животу без руских енергената, нити могу попунити буџет без руских рубаља. Они наступају фаталистички и не могу другачије. Најзад, и било је крајње време да схвате да су судбине Србије и Русије нужно повезане.

Антифашистичка борба и Косовска вертикала

Цели свет се прилагођава новонасталим околностима, свако у свом домену и с обзиром на своје проблеме. Нити је Србија данас у неком нарочитом и раније невиђеном положају, нити је Русија једини фактор око кога се плету нови међународни односи. Сви се суочавају са грешкама прошлости. Грузија није требало да покушава своје побуњене републике вратити оружјем, да је хтела сачувати могућност њихове постепене и мирне реинтеграције. САД није требало да се играју са међународним поретком и стичу непријатеље широм планете, да су хтели рачунати на тај исти поредак у ситуацијама тешким по њих. А Србија, Србија није требало олако да се одриче Русије, тог јединог савезника кога је имала током голготе деведесетих. Ако нас је и чему научила ова прва деценија XXI века, то је да више вреди искрено савезништво са немоћним пријатељима, него неискрено улизивање моћним непријатељима. Непуних десет година понижавања, додворавања и слепог повиновања није створило земљу која је јача, богатија, нити стабилнија. Тек када смо се почели понашати као људи са кичмом и интегритетом, почели смо да стичемо неког уважавања за себе. И тек када смо се сетили презрених и исмејаних ослободилаца земље од фашизма, најавио нам је своју посету председник Русије.

Српске власти, дакле, најзад пред собом имају нешто што би могло личити на националну стратегију. Борба против фашизма представља само један историјски корак у вишевековној традицији борбе српског народа за слободу и самосвојност, а против силецијства богатих, моћних и обесних. Само ако смо свесни историјског континуитета свога пута кроз историју као вечитог презања за идеале правде, једнакости и слободе, само тада можемо знати шта нас је у садашњем тренутку снашло и шта нам је у будућности чинити. Управо је Русија земља од које много шта можемо по том питању да научимо. Посета председника Медведева биће за многе од нас горка лекција из националне историје, из једног од њених најстрашнијих и најблиставијих делова, које се већ читаве генерације историчара настоје одрећи, одбацивши је и обесмисливши за свагда. Дмитриј Медведев је државник који зна да нација која нема поштовање за крв проливену у њено име, нема поштовања ни за себе саму. Стога он, као председник Русије, представљајући свој народ, истовремено представља и част свих оних који су у његово име положили своје животе, било то под Стаљинградом, Београдом, или Цхинвалом. Исто тако, наше поштовање према сународницима и грађанима који су своје главе жртвовали за свој народ и своју државу ратујући против словенацких, хрватских или албанских сепаратиста, или НАТО интервенциониста, мора проистацати из поштовања које имамо према својим дедовима и прадедовима, који су исто тако

бескомпромисно ратовали против домаћих издајника и страних окупатора.

„Косовска вертикала“ српског народа пропада са обесмишљавањем антифашистичке борбе и неповратно води и релативизацији борбе против америчке хегемоније, борбе којом ће се у будућности, вероватно, поносити далеко лошији и мање заслужни од нас. Дмитрија Медведева то, наравно, не занима. Он ће уложити свој ауторитет како би се у Србији наставило одавање почаста совјетским војницима који су је пре више од пола века задужили, а који су предуго неправедно занемаривани. На нама је да на сличан начин заштитимо сећање на *наше* војнике који су нас задужили неупоредиво више и да им одамо дужну почаст као херојима отаџбине – ако ништа друго, макар као колатералну штету Медведевљеве посете.